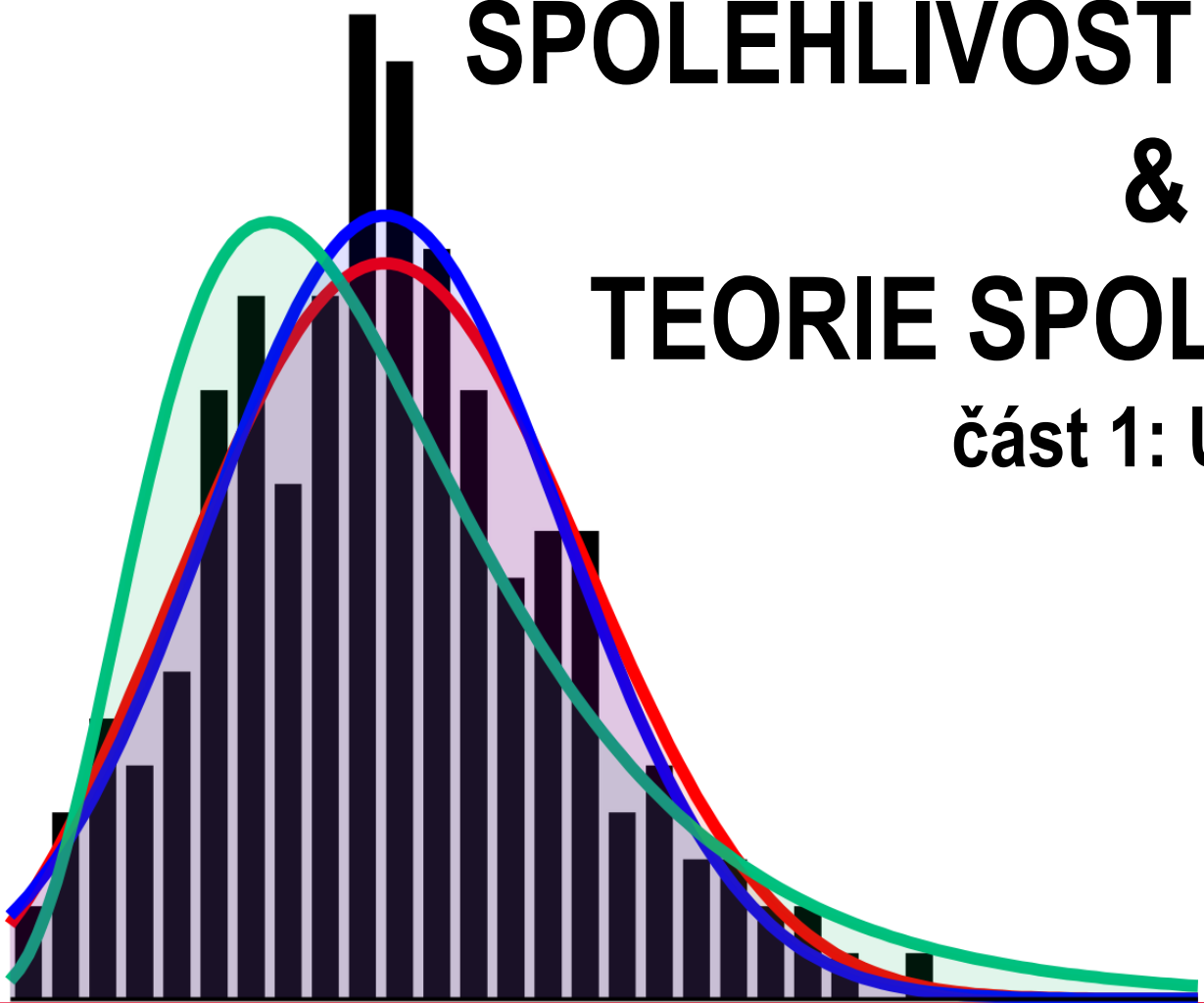

SPOLEHLIVOST KONSTRUKCÍ & TEORIE SPOLEHLIVOSTI

část 1: Úvod

Drahomír Novák
Jan Eliáš

část 1 ÚVOD

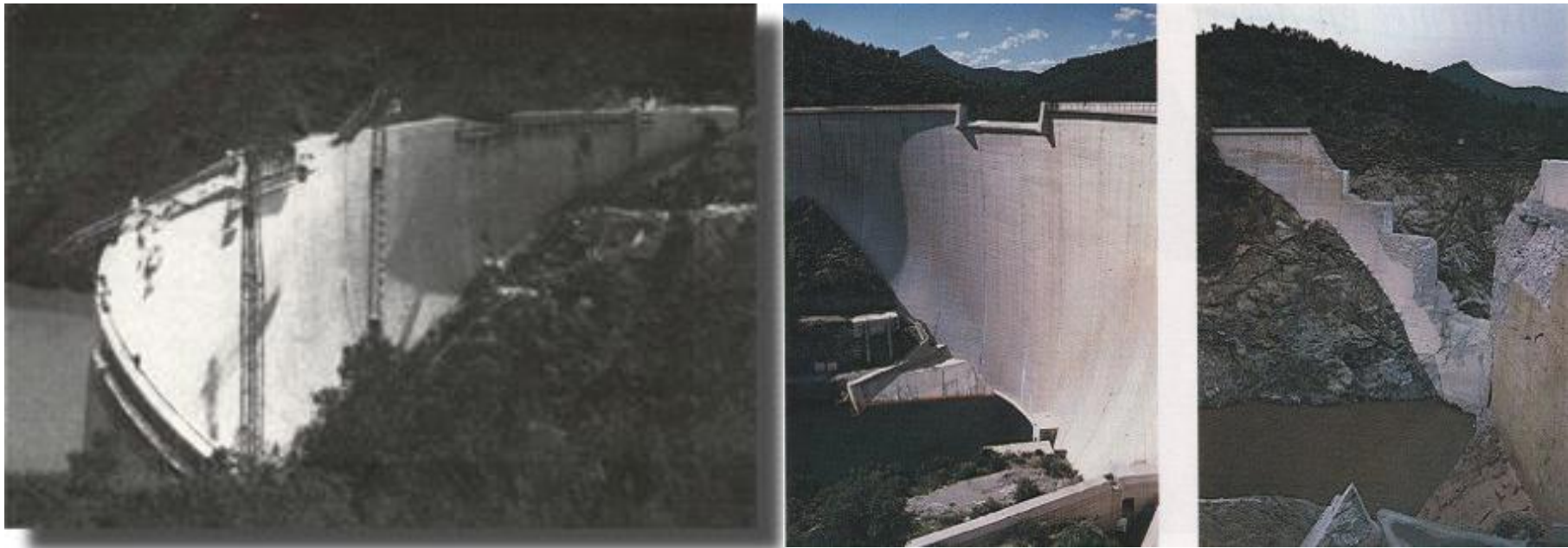

Motivace

- Mohou konstrukce navržené a postavené podle norem selhat? Jaká je teoretická/skutečná pravděpodobnost poruchy?
- Jaká pravděpodobnost selhání je akceptovatelná? Rozdílné odpovědi díky subjektivnosti, různé historické zkušenosti, stupni vývoje společnosti, ...
- Normy pro návrh konstrukcí – založeny na spolehlivosti.
- Liší se cílová pravděpodobnost poruchy pro různé typy konstrukcí a jejich různou významnost?
- Jak mohou inženýři odhadnout pravděpodobnost poruchy? Proč? Individuální/pravděpodobnostní přístup!

Př. 1 – Přehrada Malpasset

- selhala v roce 1959, Francie
- 500 lidí zahynulo
- selhala ihned po naplnění kvůli usmýknutí podpěry

Obrázek 1. přehrada Malpasset

Př. 2 – Most Koror-Babeldaob

- zřítíl se v roce 1996, Palau
- selhal kvůli trhlinám v betonu vyvolaným dopravou, reologie betonu

Obrázek 2. most Koror-Babeldaob

Př. 3 – Těžební plošina Sleipner A

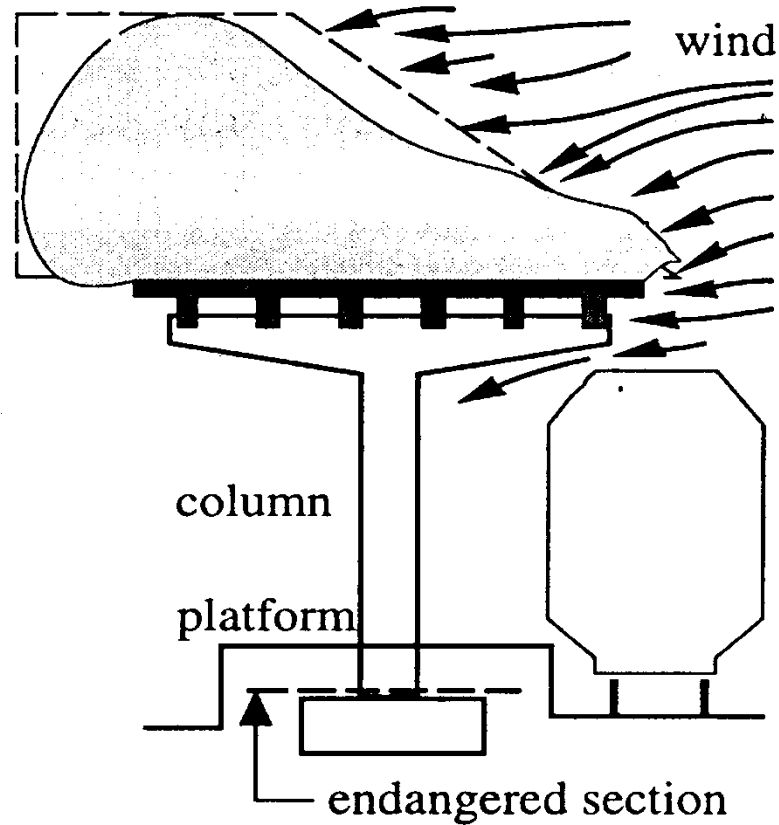
- 1991, Norway
- finanční ztráta \$700 miliónů
- selhala kvůli porušení nadnášecích betonových nádrží

Obrázek 3. těžební plošina Sleipner A

Př. 4 – Zastřešení nástupiště

- Curych, 1987
- 1. sníh
- 2. slunce
- 3. vítr
- 4. porucha

Obrázek 4. zastřešení nástupiště v Curychu

Lidské chyby

- Většinou nejsou při výpočtu pravděpodobnosti poruchy zahrnuty – pravděpodobnosti poruchy by měly být chápány jako teoretické

Obrázek 5. příklad lidské chyby

Spolehlivost

- **Spolehlivost** (r) je definována jako pravděpodobnost, že daná část či celek bude sloužit *po stanovený časový úsek* pod stanovenými podmínkami
- obecně platné pro stavební konstrukci, auto či kávovar
- je definována jako doplněk k **pravděpodobnosti poruchy** (p_f)

spolehlivost $\rightarrow$ $r = 1 - p_f$ $\leftarrow$ pravděpodobnost poruchy

- oproti *bezpečnosti*, *spolehlivost* je měřitelná, tedy i kvantifikovatelná!

Riziko

- míra *velikosti rizika*
- $E(D)$ - střední hodnota škody

$$R = p_f \times E(D)$$

„nula-krát-nekonečno dilema“
 ($0 \times \infty$), součin selhává pro
 velmi malé pravděpodobnosti
 poruchy a velmi velké
 očekávané škody

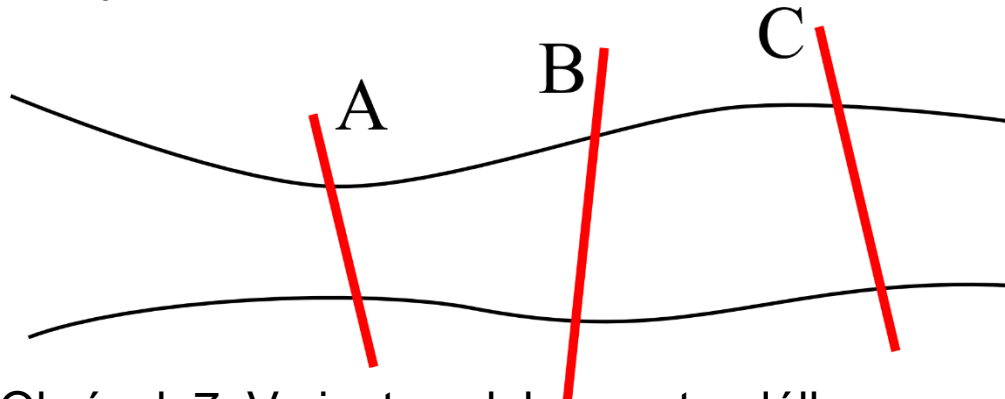
Obrázek 6. Ruleta

Optimální návrh

- optimalizační strategie - celkové *náklady* souhrnně v průběhu životnosti konstrukce

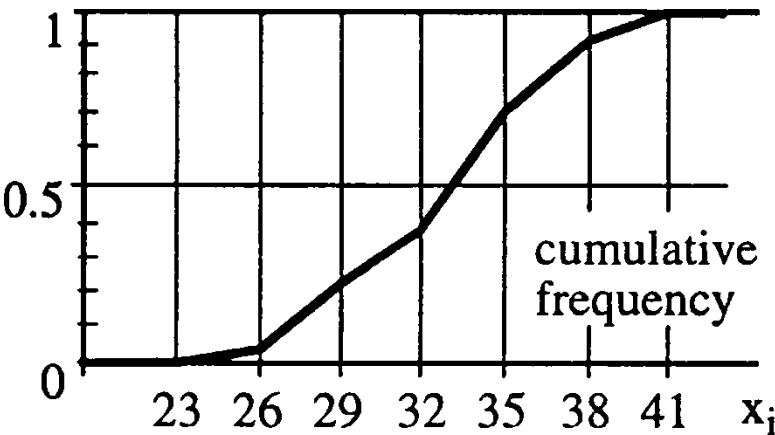
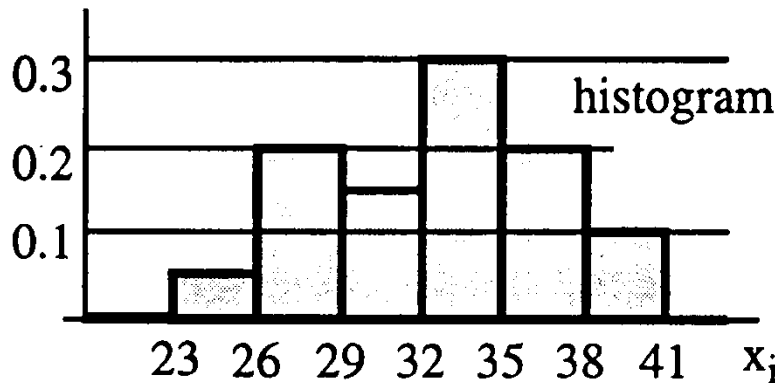
$$C = C_P + C_E + C_M + C_R + p_f \times E(D) \rightarrow \text{minimum}$$

- C_P náklady na návrh
- C_E náklady na provedení
- C_M náklady na provoz a údržbu
- C_R náklady na demolici a rekultivaci

Obrázek 7. Varianty polohy mostu, délka vs. rychlost větru

Teorie pravděpodobnosti, terminologie

Obrázek 7. Histogram a kumulativní četnost

- *populace* – všechna možná pozorování (testy) za stejných podmínek
- *Element* je prvek populace s určitou vlastností – *náhodnou veličinou*
- *náhodný výběr* – podmnožina elementů z populace
- *Velikost* výběru – počet elementů náhodného výběru
- *Histogram* – grafické vyjádření výsledků náhodného výběru
- *Kumulativní četnost* – integrovaná relativní četnost (histogram)

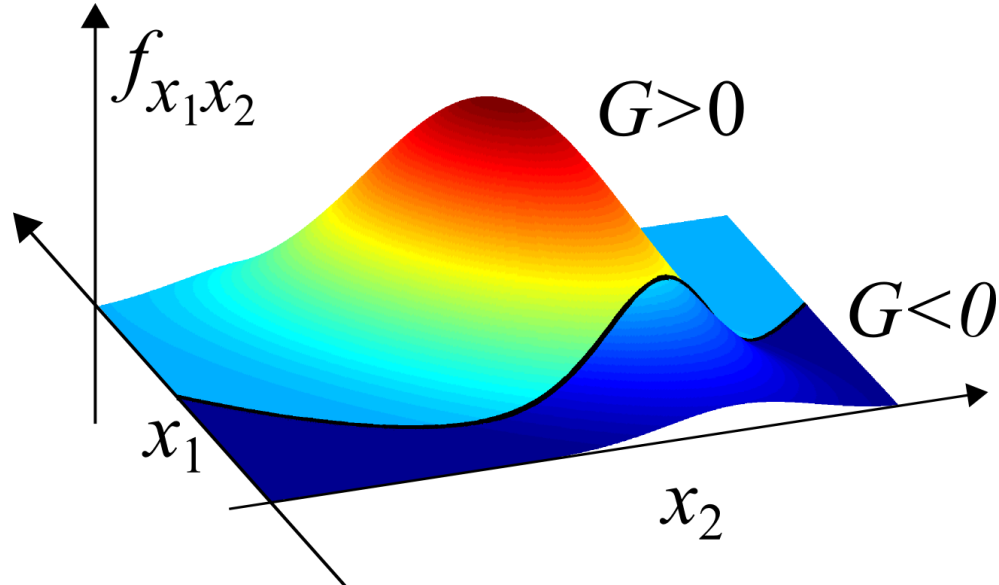
Rezerva spolehlivosti (Z nebo G)

– funkce mezního stavu $g(x)$ (X – vektor vstupních veličin)

$$G = g(X_1, X_2, \dots, X_N)$$

explicitní či implicitní funkce náhodných veličin
jednoduchá či extrémně komplikovaná forma

- bezpečná oblast
 $G \geq 0$
- oblast poruchy
 $G < 0$

Obrázek 8. Oblast poruchy ve 2D

Pravděp. poruchy a index spolehlivosti

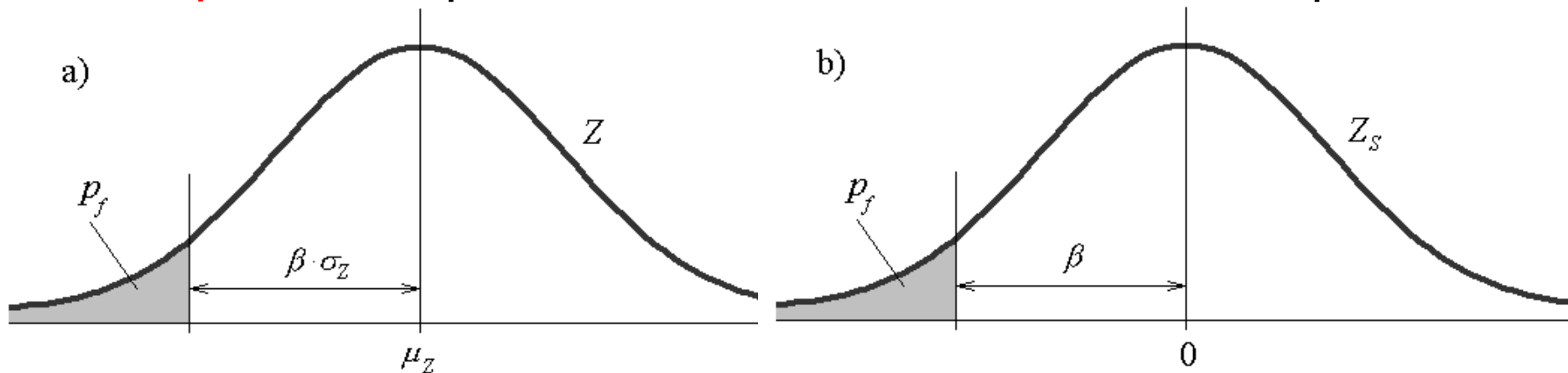
$$p_f = \int_{G < 0} f(x_1, x_2, \dots, x_n) dx_1, dx_2, \dots, dx_n = \int_{G < 0} f(\mathbf{x}) d\mathbf{x}$$

$$p_f = P(G < 0)$$

rezerva spolehlivosti
v **původním** prostoru

$$p_f = 1 - \Phi(\beta) = \Phi(-\beta)$$

rezerva spolehlivosti ve
standardizovaném prostoru

Obrázek 9. Rezerva spolehlivosti v původním a standardizovaném prostoru

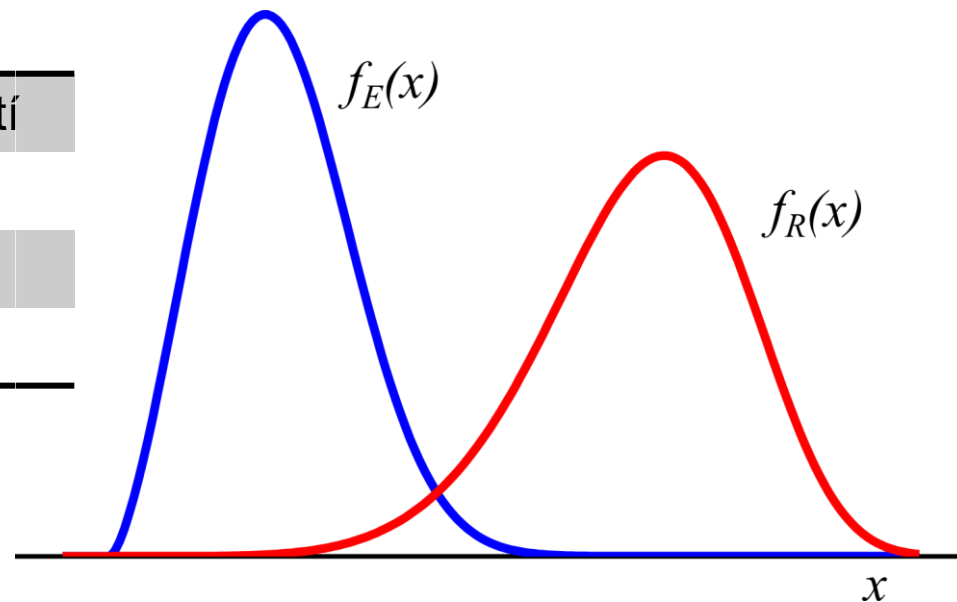
Jednoduchý případ rezervy spolehlivosti

–pokud lze rezervu spolehlivosti vyjádřit jako

$$Z = R - E$$

odolnost	účinek zatížení
pevnost	maximální napětí
povolený průhyb	průhyb
teplota tání	teplota
příjmy	výdaje

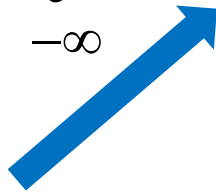
Obrázek 10. R-E rezerva spolehlivosti

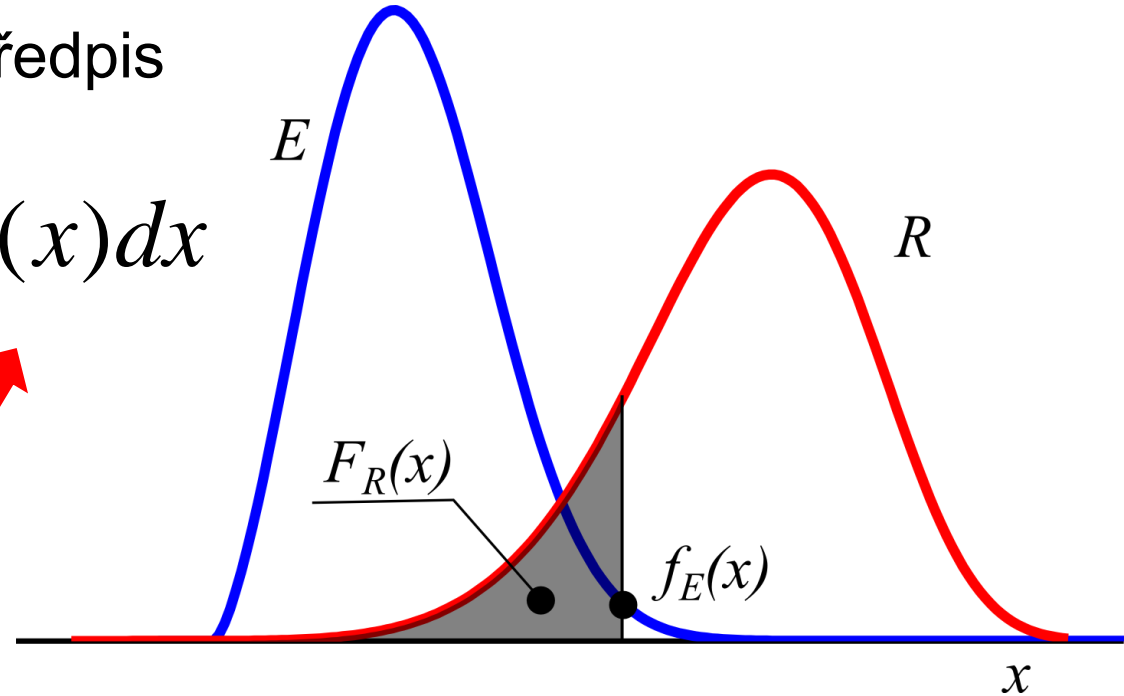
Konvoluční integrál

–jednoduchý integrační předpis

$$P_f = \int_{-\infty}^{\infty} f_E(x) F_R(x) dx$$

“praviděpodobnost”
že $E = x$

Obrázek 11. R-E konvoluční itegrál

praviděpodobnost
že $R < x$

$$P_f = \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^e f_E(e) f_R(r) dr de = \int_{-\infty}^{\infty} f_E(e) F_R(e) de$$

Podmínka pro spolehlivý návrh

–nejobecnější podmínka spolehlivosti – pravděpodobnost poruchy musí být nižší než limitní **cílová pravděpodobnost poruchy**

$$p_f \leq p_{\text{lim}}$$

nebo alternativně

$$\beta \geq \beta_{\text{lim}}$$

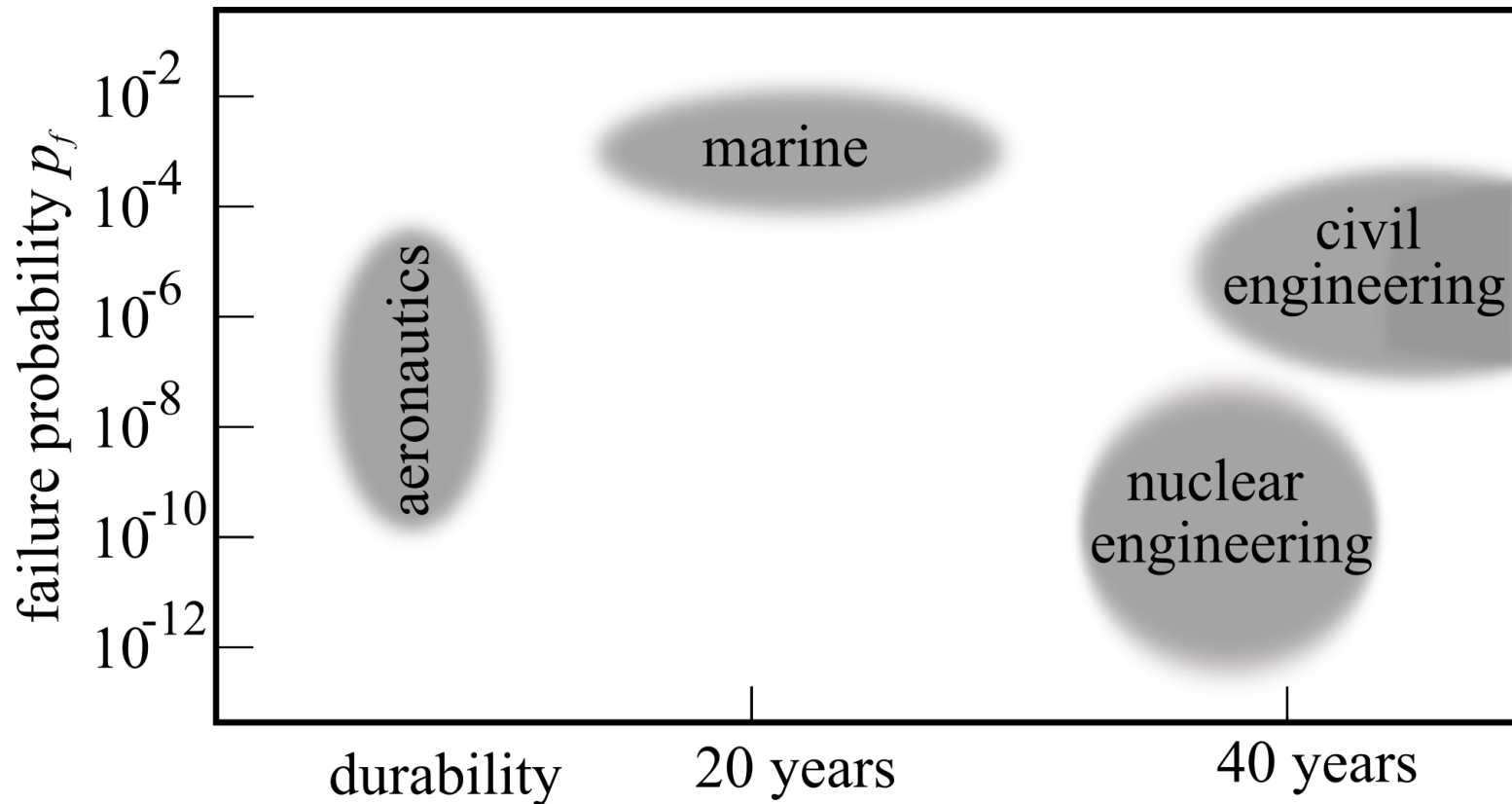
–podmínka musí být splněna **po určitou dobu** t – dobu životnosti konstrukce!

–**při praktickém návrhu konstrukce** je podmínka spolehlivosti specifikována v příslušných normových předpisech jako tzv. mezní stav

–ve shodě s **Eurokódy!**

Spolehlivost v inženýrských oborech

- stavební inženýrství je specifické extrémně dlouhou životností konstrukcí

Obrázek 12. Srovnání různých inženýrských oborů

Cílová pravděpodobnost poruchy

- Čím nižší pravděpodobnost poruchy je vyžadována, tím dražší je potom celý systém.
- Jaký je rozumný kompromis?

Tabulka 1. Příklad “rozumných” cílových pravděpodobností poruchy

		finanční ztráta		
		malá	střední	velká
ztráta na životech	< 0.1	10^{-3}	10^{-4}	10^{-5}
	střední	10^{-4}	10^{-5}	10^{-6}
	> 10	10^{-5}	10^{-6}	10^{-7}

Cílová spolehlivost podle EC 1

Tabulka 2. cílové pravděpodobnosti poruchy dle EuroCode – mezní stav **únosnosti**

následky	jeden rok	životnost
RC3 (velké)	5.2 1.0×10^{-7}	4.3 8.5×10^{-6}
RC2 (střední)	4.7 1.3×10^{-6}	3.8 7.2×10^{-5}
RC1 (malé)	4.2 1.3×10^{-5}	3.3 4.8×10^{-4}

$$\beta_{\text{lim}}$$

$$p_{\text{lim}}$$

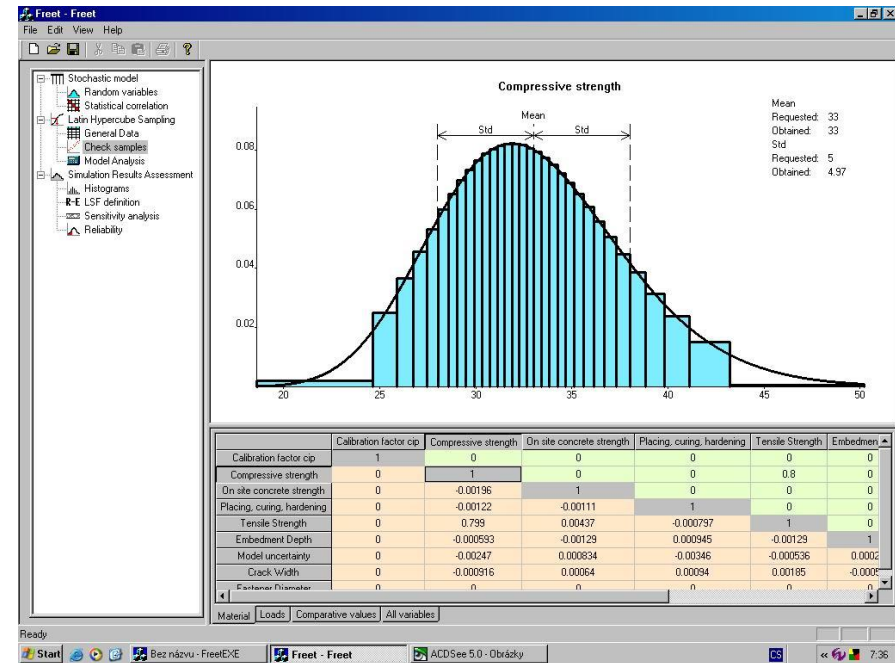
Tabulka 3. cílové pravděpodobnosti poruchy dle EuroCode – mezní stav **použitelnosti**

následky	jeden rok	životnost
RC2 (střední)	2.9 0.00187	1.5 0.0668

Jak určit pravděpodobnost poruchy p_f

- **přímá integrace** (náročné či prakticky nemožné)
- **aproximační techniky**
  - Cornellův index spolehlivosti
  - FORM
  - SORM
  - atd.
- **simulační metody**
  - Monte Carlo
  - LHS
  - Importance Sampling
  - atd.

Obrázek13. program FReET